



# Ljudska

# PRAVICA

Leto V. Štev. 25  
27. OKTOBRA 1944  
Cena 30 Rpf.

ORGAN KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

## Beograd je naš

Beograd je naš, Beograd je Titov!

Vriskali in peli so ljudje po ulicah svobodnih slovenskih mest, trgov in vasi ob tej novici, ker so začutili, da se je zgodilo nekaj velikanskega, nekaj končno veljavno odločilnega za usodo vseh jugoslovanskih narodov.

Beograd, srbsko mesto, prestolnica Srbije, je naš, je prestolnica za vse narode Jugoslavije, ni več samo srbski, je tudi slovenski Beograd.

Zmeraj je Beograd za Slovence pomenil mnogo. Zmeraj so se naše oči in že oči naših očetov ozirale tja. Vendar so njihova in naša srca bila drugače od zvoka njenega imena v prejšnjih časih, drugače bijejo danes.

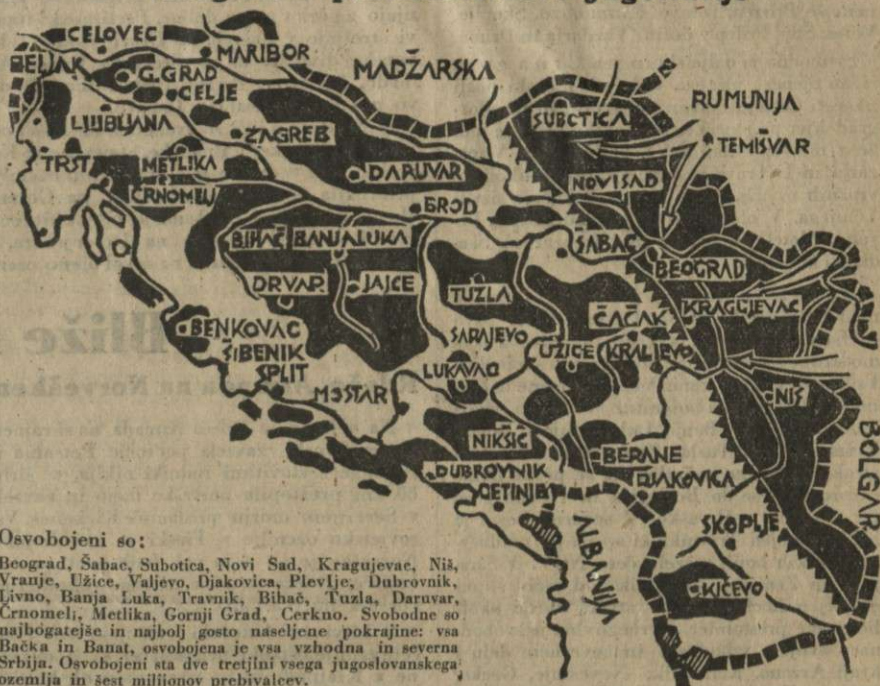
Ko je bil Beograd središče odpora proti starodavnemu turškemu in avstrijskemu zatiralcu, so nam naši očetje z ljubeznijo kazali slike Beograda, slike srbskih borcev, srbskega orožja. Bližnji slovanski narod ima svojo vojsko in ta vojska se bori za svoj in naš narod! Pa je potem ime Beograd izgubilo svoj topel prizvok. Gadje so se naselili v njem in so tam delili svojim in drugim jugoslovanskim narodom krivice in laži. Prišlo jim je meso in v kri kupčevanje z znojem, krvjo in svobodo svojega in vseh jugoslovanskih narodov, dokler niso njihove svobode zbarantali. Vzgojili so si celo zalego gadov, kakršni so Draža Mihailoviči in Jevtiči; sposobnih moriti in blatiti cvet svojega srbskega in njemu braskih jugoslovanskih narodov zato, da bi si spet zvlili gnezdo v — Beogradu.

Pa jim ni šlo po sreči. Iz velikega 27. marca 1941 in iz velikega srbskega upora v poletju 1941. se je rodila nova Srbija. Srbija, ki nam je še več kot Srbija v dobi prve balkanske vojne. Srbija, ki je v najbolj strašni vseh vojn zdržala do kraja v prvi bojni črti. Srbija, ki je dala jedro nove vojske, vojske vseh jugoslovanskih narodov, vojske, ki ima na praporu zapisan naš skupni cilj: Svoboda in enakopravnost bratskih narodov.

Zmaga je naša! Pregar je smrdljivi Draža iz naše Srbije, osramočeni so goljufi po tujini. V Beograd je vkorakala vojska našega Tita, vojska Srbov, Hrvatov, Slovencev, Makedoncev, Črnogorcev, muslimanov.

## Stalinova in Titova armada osvobajata Jugoslavijo

Beograd — prestolnica nove Jugoslavije



Osvobojeni so:

Beograd, Šabac, Subotica, Novi Sad, Kragujevac, Niš, Vranje, Uziče, Valjevo, Djakovica, Plevlje, Dubrovnik, Ljvno, Banja Luka, Tevnik, Bihac, Tuzla, Daruvar, Crnomeli, Metlika, Gornji Grad, Cerkno. Svobodne so najbogatejše in najbolj gosto naseljene pokrajine: vsa Bačka in Banat, osvobojena je vsa vzhodna in severna Srbija. Osvobojeni sta dve tretjini vsega jugoslovanskega ozemlja in šest milijonov prebivalcev.

Vsak dan, vsako uro se izpreminja zemljevid Jugoslavije, na katerem so zarisana švobodjena in so okupirana področja. Vsak dan prinaša svobodo novim stotisočem Jugoslovancem, osvobajajo se stotine vasi, veliki kraji in mesta. Vsak dan se tisoč kvadratnih kilometrov s kryo in solzami namočene zemlje pridruži osvobojenemu ozemlju, kjer ljudstvo v brezmejni sreči objema svoje osvoboditelje, Rdečo in Titovo armado, sestri po trpljenju, junaštvu in ciljih, grabi za orožje in se pridružuje junaški NOV. Hitro se veča osvobojeno ozemlje in z njim število svobodnih ljudi. V Makedoniji pomagajo preganjati okupatorja tudi bratske bolgarske čete.

V severni Srbiji (Vojvodini) je svoboden ves Banat (ozemlje med Tiso, Donavo ter madžarsko in romunsko mejo), po zavzetju Sombora, Palanke in Novega Sada je osvobojena tudi vsa Bačka (med Donavo in Tiso), svobodna in maščevana naša skupna prestolnica, junaško utripajoče srce Titove Jugoslavije.

Na zadnji juriš so s to vojsko šli slovanski bratje iz daljnih step. Oni, ki so se prvi uprli preživelim ostanikom tlačanske davnine in prvi vrgli v svet mogočen klic v boj za svobodo in bratstvo svobodoljubnih narodov. Tudi oni so prišli prelivat kri za naš Beograd.

Pokopano je za zmeraj gadje mesto. Pokopani so Beograd čaršije in žandar-

Svobodna je razen Čačka ter Kraljeva ob Zap. Moravi vsa srednja Srbija med Drino, Savo, Donavo, bolgarsko mejo ter na jugu do črte, ki jo tvori Zap. Morava, Svobodnim Uzičam, Valjevu, Smederevu, Požarevcu, Negotinu, Zaječarju, Knjaževcu, Čupriji in Paričinu so se zadnji teden pridružila še mesta: Obrenovac, Lazarevac, G. Milanovac, Jagodina, mučeniški Kragujevac, kjer sta obe bratski armadi maščevali 7.000 leta 1941. pobitih Kragujevcianov, in Šabac.

V južni Srbiji je osvobojen vzhodni del od bolgarske meje do Morave, vsa dolina Velike Morave in veliko ozemlja zapadno od te reke. Tu so svobodna velika mesta: Kruševac, Prokuplje, Kuršumlija, Niš, Pirot, Leskovac in Vranje. Tudi zapadni del južne Srbije (deli Sandžaka in Metohije) z vratomnimi gorami in nevarnimi soteskami je z mesti Plevlje, Nova Varoš, Priboj, Arilje, Rožaj in Djakovica skoro docela svoboden. V Srbiji se sovražnik nahaja samo še v dolini reke Ibra, na Kosovem polju (prehod med Ibrom in Vardarjem) ter v Metohiji

jev. Pokopane so sanje vseh notranjih in zunanjih sovražnikov naše svobode, da bi v njem ustoličili svoje agente.

Vstal je nov Beograd, prestolnica nove, srečne domovine, simbol in trdnjava jugoslovanskih in vseh slovanskih narodov, simbol in trdnjava v boju vseh svobodoljubnih narodov proti krvavemu Hitlerju in vsem odkritim in prikritim sovražnikom svobode

ob Albaniji. V njegovi oblasti so še Čačak, Kraljevo, Račka, Novi Pazar, Kosovska Mitrovica, Priština in Peč. Štiri petine vse Srbije in vsega naroda Srbije so svobodne.

V Makedoniji (porečje Vardarja med Bolgarijo, Albanijo in Grčijo) je svoboden vzhodni pas ob bolgarski meji s kraji Preševo, Kriva Palanka, Carevo selo, Kratovo, Končane in Strumico ter otokov na jugozapadu ob Albaniji s kraji Debar, Kičevo, Kreševo, Resanj in Prespan torej tretjino Makedonije. Sovražnikove postojanke so v glavnem še Prizren, Tetovo, Kumanovo, Skoplje, Veles, Stip, Prilep v dolini Vardarja in Drima.

Swobodna je dalje skoro vsa Črna gora razen njenega južnega dela ob morski obali z mesti Cetinje, Podgorico, Kotor in Danilovgrad kjer pa junaške črnogorske brigade tudi že z morske strani iz osvobojenega Virpazarja in Dubrovnika stiskajo obroč okoli sovražnih divizij, ki se zaman skušajo izviti iz njega. V oblasti NOV so Andrijevića, Berane, Mateševo, Nikšić in Virpazar ob Skadarskem jezeru.

Bosna in Hercegovina (ozemlje med dalmatinsko obalo, Cetino, Uno, Savo in Drino je s svojo severno polovico z izjemo široke savske doline popolnoma svobodna. Doline rek Une, Sane, Vrbasa, Bosne in Drine tvorijo z osvobojenimi velikimi mesti Bihać, Prijedor, Banja Luka, Jajce, Doboj, Tešanj, Vareš, Tuzla, Zvornik in Vlasenica široko sklenjeno ozemlje, ki se preko Drine razprostira vse do Bolgarije in v Črno goro ter čez Uno v Hrvaško. V severni Bosni je bil osvobojen Travnik, ki so ga po petdnevnih težkih bojih zavzele čete NOV. V Sarajevu in Zenici je sovražnik od vseh strani obkoljen in naša vojska stiska obroč okoli bosanske prestolnice. Hercegovina je svobodna v svojem vzhodnem in severnem delu s kraji Aržano, Kalinovik, Nevesinje, Gacko, Bileće, Trebinje, dočim dolna Neretve z Mostarjem in Metkovičem, kjer je še sovražnik, na zahodu še ni popolnoma obdana od naše vojske. Na jugu obkrožajo sovražnika osvobodeni dalmatinski otoki ter bodo operacije naše vojske z zasedbo morske obale od Splita do Kotora ter na Cetini in Uni popolnoma obkolile tudi to skupino.

Na področju Srbije, Makedonije, Črne gore Bosne in Hercegovine se nahajajo zbrane glavne sovražnikove sile v štirih obročih, od katerih sta ona dva v Srbiji in Makedoniji ter Črni gori popolnoma sklenjena, obroča okoli Sarajeva in Mostarja pa se z operacijami ravnokar zaključujeta. V teh obročih se nahaja v brezupnem položaju popolnega uničenja glavna sovražnikova sila, kakih 25 nemških in quislinških divizij. Vsak dan se klešče okoli njih bolj stiskajo, vsak dan pade na vseh področjih kakšna postojanka kakor Livno, Džakovica, Virpazar, Dubrovnik, Kragujevac, Travnik, Šabac, Omiš, Makarska.

Pa ne samo v gorati Srbiji, Črni gori, Bosni in Hercegovini, temveč tudi v manj goratih in celo ravninskih delih Hrvaške, na dalmatinskih otokih in na jadranski obali divizije NOV vsak dan razširjajo svoje osvobojeno ozemlje.

S prestopom Save pri Beogradu so čete Rdeče Armade in NOV zavzele Zemun in naglo prodirajo med Savo in Donavo po Sremu proti Zagrebu.

S tem so osvobodile čete stopile na bratsko Hrvaško. Paveličeva NDH se je potresla, ustaški glavorezci si v svojih maloštevilnih postojankah belijo glave z enostavnim vprašanjem v koliko dneh bo padel odprti Zagreb, če je največja balkanska trnjava, Beograd, padel v petih dneh. V Slavoniji (med Savo in Dravo, med Osijekom in Siskom) je

osvobojeno široko ozemlje z mesti Čazmo, Garešnico, Virovitico, Pakracen, Lipikom, Požejo, Pleternico in Podravsko Slatino. Svobodni so otoki Pag, Šolta, Brač, Vis, Hvar, Korčula, Lastovo, Mljet in Pelješac, na obali so svobodni Benkovac, Jablanac, Omiš, Makarska, Dubrovnik, svobodni so obsežni predeli Prokuplja, Moslavine, Gorskoga Kotora, Korduna, Žumberka s kraji Udbina, Korenica, Bihać, Plitvica, Plaški, Slunj, Topusko, Vojnić, Glina, Virgin-most, Vrlovska, Delnice, Fužine, Pisarovina. Brigade se zgrinjajo z gora v same doline. Partizanski topovi streljajo v Zagreb, ob Dravi čakajo slavonske divizije, da se združijo z Rdečo Armado, ko bo v Baranji (trikot med Donavo in Dravo) prestopila Donavo.

V Sloveniji so svobodna obširna področja Dolenjske, Primorske, Štajerske in Koroške, zadnje dni se je svobodnemu ozemlju pridružila še Poljanska dolina na Gorenjskem. S težkimi izgubami je bil odbit sovražnikov resen poizkus na Dolenjskem, z velikimi silami prodrati na osvobojeno ozem-

lje. Široka področja Pohorja, Savinjske doline Bohorja, Soče in Kolpe so svobodna. Ribnica na Pohorju, Solčava, Luče, Ljubno, Gornji grad, Rečica, Mozirje v Savinjski dolini, Vače, Moravče, Polšnik, Črnomelj, Metlika, Semič, Žužemberk, Trebnje, Toplice na Dolenjskem, Cerknica na Notranjskem ter Cerkno, Vojsko, Trebuša, Čepovan, Kal, Črni vrh, Col, Podkraj na Primorskem so veliki predeli, od katerih so nekateri že leto dni varno v oblasti NOV.

Pred dvema mesecema je stala Rdeča Armada ob Dnjestru 1.200 km od Ljubljane, danes je med Rdečo Armado ob Donavi in med našim Prekmurjem razdalje samo še 200 km. Tudi Slopje, Cetinje, Sarajevo, Zagreb, Ljubljana, Trst, Celovec bodo kmalu v svoji sredi pozdravili svoje osvoboditelje: slavno Rdečo Armado in NOVJ. „Skupaj smo trpeli in se borili, skupaj bomo tudi praznovali“, je zapisal sovjetski pisatelj Ilija Ehrenburg. Potem pa bomo skupaj gonili fašistične reпарje in morilce v njihovem hrologu.

## Bliže k Rajhu

### Rdeča Armada na Norveškem

Na vzhodu je Rdeča Armada na skrajnem severu Finske zavzela področje Petsama in Pečenge s slovitimi rudniki niklja, v širini 80 km prestopila norveško mejo in zavzela v Severnem morju pristanišče Kirkenes. Vse sovjetsko ozemlje v Finski je osvobojeno. Norveška je po 4 in pol letih spet postala bojišče, Rdeča Armada prinaša svobodo tudi norveškemu narodu.

V Litvi in Letonski uničujejo sovjetske čete zadnje ostanke nemških čet, ki so odrezane v Klajpedi in na ozkem pasu ob baltiški obali. To ozemlje je zadnji ostanek neosvobojenih sovjetskih tal.

### Rdeča Armada vdrla v Prusijo

Triindvajsetega oktobra so čete III. Baltiške fronte generala Černjakovskega prešle v ofenzivo v Vzhodni Prusiji ter so čez vso severno in vzhodno morje Vzhodne Prusije globoko prodrle na nemška tla. Prišli je težko pričakovani dan Rdeče Armade, narodov Sovjetske Zveze, vseh Slovanov ter vsega svobodoljubnega in zatiranega človeštva, dan obračuna s pruskim militarizmom. 40.000 sovjetskih topov je odprlo pohod pravici v jamo razbojnikov. Že prva dva dni je Rdeča Armada zavzela 500 krajev. Našla jih je brez žive duše, tudi civilno prebivalstvo je zbežalo. Volksturm ni vzdržal zapovedi führerja in Himmlerja.

### Vsa Romunija svobodna

Petindvajsetega oktobra so so v Podkarpatski Ukrajini na tleh Češkoslovske družine čete IV. Ukrajinske fronte generala Petrova, ki so prodrle čez Karpatse s četami II. Ukrajinske fronte maršala Malinovskega, ki so od juga prodrle po Madžarski in Transilvaniji čez Tiso. S to silovito operacijo je bil dokončno odrezan ostanek nemško-madžarske vojske v Transilvaniji. Z zavzetjem zadnjega transilvanskega mesta Satu Mare je osvobojena vsa Romunija. Več ko polovico Hitlerjeve Madžarske je v rokah Rdeče Armade, ki stoji pred Budimpešto. S tem je po 6. mesecih spet sklenjena in zravnana vzhodna fronta od Prusije do Makedonije toda je za 1.000 km bolj na zapadu. Rdeča Armada prodira sedaj v vsej dolžini 1.500 km

po ozemlju Nemčije, Poljske, Češkoslovske, Madžarske in Jugoslavije proti Berlinu, Pragi in Trstu.

### Tudi Grčija in Albanija se osvobajata

Grška narodno osvobodilna vojska je s pomočjo zavezniških čet, ki so se pred enim mesecem izkrcale na grških otokih, osvobodila že skoro polovico grškega ozemlja. Skoro vsi otoki, med njimi Kreta, Dodekanez in Eubeja so domala očiščeni nemškega okupatorja. Osvobojen je Pelepones z mestoma Patras in Korint. Osvobojena je prestolnica Atene s pristaniščem Pirej. Na Akropoli plapolala spet grška zastava. Združene zavezniške in grške čete prodirajo sedaj proti severu in so osvobodile mesto Lamia v Tesaliji, 200 km od Soluna. Po odhodu bolgarskih čet iz vzhodne Trakije in Makedonije so ti kraji prišli v grško oblast. Nemške divizije se ob stalnih napadih grških partizanov v zaledju fronte prebijajo ob glavni železnici proti severu po dolini Vardarja v makedonski kotel. Stoletja zatirana Makedonija bo poglala svoje mlado svobodno življenje na tleh, namočenih s krvjo osvajalcev. Tu in pri Stalingradu bo za večne čase pokopan nemški sen o „Drangu nach Osten“.

Narodno osvobodilna vojska Albanije si junaško osvobaja kos za kos svoje gorate zemlje. Njene „planine smrti“ sprejemajo sedaj v svoj objem nemške čete, ki se hočejo iz Grčije prebiti skozi Albanijo k morju. Po četrtr stoletja se ponavlja zgodovina albanških gora, samo da to pot Albanija z bratskim sodelovanjem srbskega naroda pripravlja pogin nemškim osvajalcem. Junaki gora so osvobodili velik del južne Albanije z mesti Argirokastro, Berat, Korico in pristaniščem Valono. Albanska in jugoslovska NOV sodelujeta na obmejnem ozemlju v skupnih operacijah ter tako preprečujeta beg nemške vojske iz makedonske klavnice.

### Zapadno bojišče

Zavezniške vojske Anglije in Amerike so na zapadu že delj časa na ozemlju Holandije, Belgije, Nemčije, na vzhodni meji Francije ob Mozeli ter v trdih bojih krčijo pot preko Rena in Siegfriedove linije v Rajh. Po dolgotrajnih in upornih bojih so zavezniški zavzeli prvo večje nemško mesto Aachen.

## Moskovska konferenca je utrdila enotnost zaveznikov

Vojne operacije treh velikih zaveznikov so ustvarile vse pogoje za dokončni zlom sovražnika v najkrajšem času. Zveza, ki se je skovala in utrdila v vojni, bo morala ostati tudi v bodoče temeljni kamen miru v Evropi. Zato je sledila konferenci v Quebecu — med Ameriko in angleško zaveznicu — konferenca v Moskvi. Konferenca v Moskvi med angleškim ministrskim predsednikom Churchillom in ministrom za zunanje zadeve Edenom in maršalom Stalinom in ljudski in komisarjem za zunanje zadeve Molotovim je zato na eni strani znova manifestirala določite lanske novembarske konference v Moskvi in poznejše teheranske konference, da bi se odstranile vse težkoče, ki se pojavljajo in da bi se zagotovil mir, ki bo moral slediti obračunu s hitlerjevsko Nemčijo. Vkljub vsem hitlerjevskim klevetam je bila na konferenci znova dosežena enotnost za popolno uničenje nemških grabežljivcev in vseh škodljivcev, ki bi zamogli znova privedi Nemčijo vfašistične vode ter skaliti mir v Evropi.

S težkim vprašanjem evropskega miru je tesno povezano poljsko vprašanje. Zakrknjena politika poljska akcija je zakrivila dvakrat v enem pokolenju, da je postala Poljska hodnik za nemške imperialiste pri napadu na Sovjetsko Zvezo. Zato je bilo na konferenci naglašeno, da je potrebna močna in demokratična Poljska, ki se bo hkrati odrekla vseh

agresivnih teženj proti ukrajinskemu in beloruskemu narodu.

Poljska ne sme postati več izhodišče nove, vojne postati mora porok trajnega miru. V podarku tega trajnega miru so potekali tudi razgovori med begunsko poljsko vlado in poljskim Narodnim Svetom ter Odborom Narodne Osoboditve.

Eno najvažnejših vprašanj, ki se je reševalo na konferenci, pa je bilo vprašanje Balkana. Hitlerjeva moč na Balkanu je strta. Strli so jo skupni napor zaveznikov in odpor balkanskih narodov. Balkan je postal izhodišče za ofenzivo na Nemčijo z juga. Potrebno je, da postane Balkan, ki je bil že nekajkrat smodnišnica zaradi nemških razbojnikov, kamen miru na jugu Evrope. Prikonferenci je bilo sklenjeno premirje z Bolgarijo, ki je postalo do neke mere pogoj trajnega prijateljstva med Bolgarijo in južnoslovanskimi narodi. Na moskovski konferenci pa je bil dosežen sporazum med Sovjetsko Zvezo in Anglijo glede skupne politike na Balkanu. Narodom Jugoslavije je bila priznana naravna pravica, da si sami uredijo svoje državno življenje. Hkrati je bila s tem na moskovski konferenci podprtana enotnost vseh velikih zaveznikov držav proti vsem izjalovljenim pričakovajem domačih špekulantov. Jugoslavija je z oboroženo borbo proti okupatorju dosegla, da si bo smela sama pisati svojo usodo.

## Uporna prestolnica

Bilo je zalaje dni aprila 1941. V ranem jutru smo se peljali čez Donavo. Pančevskega mostu ni bilo več ležal je v vodi samo oporniki na obeh straneh reke so se priklanjali proti njemu; verige so bile mrtvo spuščene. Peljali smo se iz Beograda. Za nami je bila trda in neoprepana noč. Prejšnji večer — nihče ni hotel ostati v Beogradu, v porušeni prestolnici — nismo mogli več iz mesta. Množica mešanov, beguncev in preobleženih vojakov je z žalostjo zrla v pristanu za natlačeno polain parnikom, ki je odhajal zadaj ta dan — pred nočjo iz Beograda. Nemška soldateska je pričela kričati in oiganjati ljudi iz pristani. Napravljalo se je k noči, v mestu so proglasili Švabi obsedno stanje ter streljali po ulicah. Zavlekli smo se pod oboko neke pristaniške kafane in prespali ter presedeli noč sedeč na zaprašenih tleh drug poleg drugega. Streljanje nemških policijskih patrol ni prenehalo, vsa noč so pokali strašilni strelji po ulicah ter potresali koščke razbitih šip po oknih, da je vse šklepetalo. Streljanje je spremljalo naduto in tenko vpitje mladih hitlerjevih SS-ovskih frkolinov. Množica v kafani si še cigarete ni upala prižgati; kričala je, če se je kdo spozabil ter kresnil po vžigalniku.

To je bil nemški fašizem, ki je ukrotil Beograd, — trmasti in uporni Beograd. — Moral ga je ustrahovati za klofute, ki so mu

jo zadale beogradske množice 27. marca. Megaleman Hitler je takrat 1941. leta, še pred pohodom na Sovjetsko zvezo, ustavljaval svoje tisočletno kraljestvo na zemlji; izvoljeni narod tega kraljestva ni mogel prenesti upornega Beograda. Nemški fašizem se je leta 1941. napihaval, pred njim je ležala na kolenuh vsa Evropa: od Narvika do Marseille. Nemški bruci so takrat potapljali „šife“, krmarili v podmornicah okoli Anglije ter pali na vse glavo „Nach England“. Amerika je bila daleč, rusko ljudstvo pa je komaj čakalo, — kakor so natolcevali kulturbundovci in Paveličevi ustaši — Nemcev, da bi mogli pomesti z boljševizmom. (Napihnjeni nemški fašisti niso poznali Sovjetske Zveze, niti sanjali se jim ni o domovinski ljubezni in enotnosti sovjetskih narodov). Edini Beograd se ni hotel pripogniti. Spuntal se je, nekaj nezasluznega za neobjeljeno dete — kaj takinega nemški fašisti še niso doživeli; vse je šlo preveč po lepem gosjem redu od monakovske konference sem. Hitlerju je zakraval greben. Göring se je spenil okrog ust, ko je kričal, da bo ukrotil uporni Beograd — to leglo revolucije na Balkanu. In ta lekcija je bila zanje strahotna: vsa takrat še neokrnjena nemška letalska sila se je pognala nad Beograd, mladi hitlerjevski SS-ovci so začeli za eksemplstreljati in obešati po Beogradu: bilo ga je treba ukrotiti, streti. Uporna prestolnica je bila nevarna, dajala bi potuho od Triglava do Soluna. Ko smo hoteli prejšnje popoldne skozi razrušeno prestolnico in po spodnjih beogradske ulicah proti pristanu, so nas pozdravljale ruševine od vsepovsod. Ponoči, ko se ni dalo zaspati pod nizkimi oboki z zatohlim zrakom ter so zunaj pretegovali ozračje SS-ovski strelji, so si ljudje natihoma pošepetavali o obešenih dekletih in otrokih na Terazijah in na pokopališču. Beograda je bilo, treba dati lekcijo enkrat za vselej, treba ga je bilo kaznovati

Parnik je počasi plul čez Donavo. Prešli smo potopljeni most in obrnili proti Pančevu. Napravilo se je jutro, v ozadju Beograda, na vzhodu pa je vzšlo sonce — še danes je živo pred menoj; veliko in zlato sonce. Vrglo je žarke preko beogradske palače in razsvetlilo napis, napravljen iz velikih izrezanih črk na eni izmed tistih beogradske streh: JUGOSLAVIJA. Droben in bledkast solarček ki je črkoval napis v soncu, je pokazal z roko proti vzhodu in zavpil: „Jugoslavija!“ — ali nagla kretnja mlade matere ga je potegnila za uporno roko. Besedi „Beograd“ in „Jugoslavija“ sta postali iznenada upor — niti napisa, skozi katerega je sijalo sonce, ne bi smeli več zreti...

Nam je bila Jugoslavija, stara Jugoslavija mačeha. Kradla nam je mladost, ni nam dajala kruha in vlačila nas je po ječah. Mitrovića in Glavnjača sta nam bili bolj znani kot Kajmakčalan in skrta lepota Plitvičkih jezer. Beograd nam je bil tudi zaradi čaršije, ki je pošiljala borce za novo in srečno Jugoslavijo v Bilečo. — Ali takrat, ko je pošiljalo jutranje sonce skozi črke na strehi, se je porodila vera: Ne, saj ni mogoče. Jugoslavija ni propadla, Jugoslavija bo še vstala, s soncem bo ožarjena.

In kakor nam je bil Beograd včasih tuj, tako nam je postal ta trenutek drag. Vera se je vzbudila v nas, vera, ki poslej ni več usahnila. Ako so naši borci poslej umirali po vseh kotih naše zasuznjene in puntajoče se domovine, za novo in srečno Jugoslavijo, niso nikoli prenehali verovati v Beograd, kjer so beogradske množice 27. marca začele ta veliki punt, ki je vzdramil svet. Beograd se je puntal, partizani od Slovenije do Makedonije niso nikoli prenehali verovati vanj; vedeli so, da so Nedići in njegovi sami zadnja agentura fašizma, zadnji potomci protiljudske čaršije. Nič ni moglo ukrotiti uporne prestolnice, ne Goeringove bombe, ne Himmlerjevi SS-ovci in ne domača izdajalska agentura nemškega fašizma. Beograd se je puntal, dokler ni doživel velikega dne. Tokrat ni bilo več onih nemških letal, nič več se ni penil Goering in govoril o lekciji. Združenih južnoslovanskih narodov so postali strah Hitlerjevih generalov. Beograd, v katerem ne bo več čaršije, so osvobodile junaške brigade združenih južnoslovanskih narodov in slavna Rdeča Armada, da napravijo iz njega prestolnico Titove Jugoslavije.

Ivan Potrč

Ilija Ehtenburg

## BEOGRAD

Danes je za Jugoslovane, za nas in za vse dobre ljudi velik praznik: osvobojen je Beograd.

Pred vojno so delali z Jugoslavijo kakor otrokon, dajali so ji potie in jih pošiljali klečat v kot. Ko so se hrvaški fašisti oboroženi z italjanskimi ročnimi bombami, peljali na gostijo v Marseille, ko so srbski fašisti spremenjali parlamentarne seje v streške vaje, je Evropa vzdihovala: „Ah Jugoslavlani!“ Besedam maloletni kralj so radi dodajali še besede „maloletni narod“ in varuhov je bilo na pretek. Videli so samo -fašistične slepce, a naroda niso videli. Vojna je prevrnila vse in kmalu so nekateri prejšnji junaki postali dezertarji, a skromni in neopazni ljudje so postali junaki. Jugoslavijo so nekoč uvrščali med Romunijo in Madžarsko, zdaj pa se je povzpela na oder herojstva in je pritegnila na sebe navdušene poglede sveta. Nemci so napadli Jugoslavijo v času, ko namška vojska še ni poznala udarcev. Veselili so se nad požar Beograda. Lahko je bilo zavzeti deželo, v ka

### Italijansko bojišče

Zavezniki so v Italiji zavzeli Caseno na cesti Rimini-Bologna in začeli bitko za Bologno.

Bombardiranje nemških utrjenih črt, industrijskih središč, prometnih vozlišč in skladišč se iz zraka nadaljujejo z večjo srditostjo na ožjem področju Rajha, Madžarske in Paveličeve Hrvaške. De.

teri so gospodarili lahkoverneži, bedači in izdajalci. Pavelič in Nedić sta sprejela hitlerjance s pokloni. Nemci so takrat mislili, da je vojna v Jugoslaviji končana in so lepo pili dalmatinsko vino in kadili makedonski tobak. Toda vojna v Jugoslaviji se je šele pričela. Ljudstvo se je dvignilo v boj proti osvajalcu.

Zgodovino narodno osvobodilne vojske — to je velik epos našega stoletja. Poznamo srbsko narodno pripovedko o vitezu Janku, ki je premagal dvesto sovražnikov. Pastirji, viničarji, dijaki, oboroženi s puškami in kremenjčami, s pištolami, od dedov podedovanimi, so se dvignili proti moči nemški vojski. Ali je bilo 1941. sploh mogoče sanjati o tem da se jim bodo nekoč predajali nemški generali? — Prvi jugoslovanski partizani so šli v boj z mislijo na gotovo, a slavno smrt. Nemci so bili takrat pred Moskvo. Toda ponosni ljudje niso mislili na to. Narodna pesem nam govori o tem, kako je Janko zmagal, kako je odvzel sovražniku najostrejšo sabljo in z njo sam posekal dvesto sovražnikov. To je sicer pesem, legenda fantazija. A v sedanjih zgodovinskih dneh je narodna osvobodilna vojska stopila v Beograd: Janko je zmagal. Lažem in podlosti hitlerjevskih zločinov o novi Jugoslaviji so postavili nasproti vizijo prijateljstva in bratstva. Nemci so si prizadevali, da bi nahujskali narod na narod. Morili so Srbe z rokami ustašev, prebivalce Bosne z rokami Srbov, plašili so Hrvate z mihajlovičevskim in četniškim znakom mrtvaške glave, Srbom so kazali krvavega Paveliča. Le okoli maršala Tita se je zbralo pet narodov: Srbi, Hrvati, Slovenci, Makedonci in Črnogorci. Nesrečna Makedonija, jabolko razdora, dežela ki so jo vedno trgali na kose, je bila prvič poklicana kot enakovpravna v boj; poklicali so jo na delo pri jutrišnjem miru, ki bo sledil porazu zločinskega nacizma na Balkanu, v onem delu Evrope, ki so ga od nekdaj imenovali smodnišnico; ta Makedonija je priča, da so se uredila prekrasna načela, ki veljajo tudi v naši sovjetski državi, načela resničnega prijateljstva med narodi.

Lahko je bilo doseči zmago nad Jugoslavijo. To so Nemci dobro vedeli. Lahko je zavzeti mesto, kjer je na deset civilistov en vojak, kjer je na razpolago na tisoče letal in nešteto velikanskih skladišč s hrano, kjer so se vojaki čela leta vadili. V Titovi vojski ni bilo tako. Pesniki bodo peli pesmi o črnogorskih brigadah, o Kozari, na skoku na Prozor, o boju, ki je trajal 37 dni. Mi pa bomo preprosto rekli. Zmagali so kljub vsej premoči samo zato, ker se je na njihovi strani borila nevidna, a povsod pričujoča resnica. Resnica je pripeljala veliko zavezniško, junaško Rdečo Armado, daleč tam od Volge. Zelo dobro je, da so naši borci prišli v Beograd skupno z jugoslovanskimi borci. V najtežjih dneh smo se mi borili za njihovo svobodo. Tudi v dneh, ko je na zapadu strašila zlovesča Mihajlovičeva senca in ko so nekateri časopisi označevali partizane za razbojnike, že tedaj smo vedali, da bo napočil dan zmagoslavja in se bo Rdeča Armada srečala z bratsko vojsko.

V Beogradu nismo slučajni gostje ampak tovariši po orožju in srcu, dejstvu ki napolnjuje vsakega borca Rdeče Armade s ponosom. Borci prinašajo svetu svobodo. Ni večje dobrine od nje. Poglejte prašne čevlje, ki so prehodili mnogo sto kilometrov čisto v pomanjkanju, a vendar z razumevanjem. Kaj je to drugega kot zgodovina, katero pišemo z velikimi črkami. Mi ustvarjamo zgodovino, zdaj je ne beremo. Ves svet je razumel naše žrtve, naš značaj in misli vseh narodov na borbo za svobodo se sedaj zlivajo z obrisi sivih ruskih plaščev. Zgodovini je znano, da je bila Rusija dežela požrtvovalnosti in poguma. Tada prvič

nosi rusko orožje svetu svobodo brez nimba carskih dostojanstvenikov, brez praznoverja in brez nadutosti.

Od hitlerjevske nove Evrope so ostala samo prenočišča v Janka Pusti in na Dunaju, kjer so si jih Nemci pred kratkim pripravili. V Dunajskem prenočišču se bo lahko Nedić priključil Cankovu in Horea Simi, ter tam počakal na Paveliča in Kalifa, da se bo z njima kako uro pozabaval. Ni verjetno, da bi se Hitler vsega tega veselil. Po porazu v Beogradu si ljudjožrci niso na jasnem, kam naj se obrnejo, ker beže Nemci iz Duisberga na vzhod in iz Königsberga na zapad. Povsem jasno je, da je izhod zaprt

## „Slovensko časnikarsko društvo“

„Slovensko časnikarstvo“ društvo“ objavlja:

V prazničnem razpoloženju, ko je proslavljal Črnomelj osvobojenje Beograda, so se zbrali k ustavnemu občnemu zboru svojega društva slovenski časnikarji. Zaradi odsotnosti tov. Franceta Bevka je odprl in vodil tov. Ivan Potrč. Omenil je sklepe in smernice, ki jih je dala našemu tisku časnikarska konferenca pred pol leta. Po teh smernicah so pomagali časnikarji in je pomagalo naše časopisje k nadaljnjemu oblikovanju novega lika slovenskega človeka. Naše časopisje je stalo budno na straži in razkrinkovalo vse temne namene domače in tuje reakcije, ki se je in se še prizadeva, da bi igrabla slovenskemu narodu pridobitve novega boja. V imenu IOOF je pozdravil zbor dr. Aleš Bebler. Ugotovil je, da je zaradi bližnje popolne osvoboditve prišel čas, da ustanovimo svoje društvo, ki naj kar največ prispeva v korist našega narodno osvobodilnega boja. Poleg drugih ciljev naj bo naloga društva

in da ljudožrcev ne bo rešila nobena hungarščina. Sovjetski tanki so neprimerno bolj zgovorno dejstvo, kakor budimpeštanski prevrati, ta resnica jih neprastano preganja.

Ko bo mir, bomo slavili ta praznik s šumnimi igrami in s smehom. Toda sedaj ga praznujemo s topovskimi cevmi. Mudi se nam pa zato, ker je Beograd samo korak in Madžarska samo hodnik. Čutimo samo eno in tega se zavedemo ponoči in podnevi, zavedamo se kam gremo in kam hočemo kmalu priti. Ne bomo rekli, da smo zavzeli Berlin, ampak rekli bomo, da smo konec koncev osvobodili sebe in svet sramote, ki se ji pravi Berlin.

oblikovali nov lik slovenskega časnikarja, ki bo iznašel in oblikoval dejstva, s katerimi bo pomagal bralcu na najvišje stopnje narodne in človečanske zavesti.

Tov. Radko Polič je referiral o Jugoslaviji in njenih problemih v našem tisku, tov. Marija Vilfanova pa o dopisništvu. Po živahni diskusiji je sprejel zbor društvena pravila ter si izbral izvršni odbor upravni odbor in nadzorstvo. Za predsednika je bil izvoljen Ivan Potrč, za podpredsednico Marija Vilfanova, za tajnika Radko Polič.

Časnikarji so poslali pozdrave sovjetskim časnikarjem, jugoslovanskim časnikarjem v Jugoslaviji in tujini, maršalu Titu, zavezniškimi časnikarjem ter svojim tovarišem grafikom, tehnikom in kurirjem.

„Slovensko časnikarsko društvo“ poziva ob tej priliki vse časnikarje, naj pošljejo prijave za vstop v društvo na naslov: „Slovensko časnikarsko društvo“ 15 — 20.

## P O S V E T U

Odbor generala de Gaulle-a so priznale Anglija, Sov. Zveza, Amerika in nekatere druge države kot začasno vlado Francije.

V zvezi z volitvami v Franciji je „Narodna Fronta“ — kot piše v „L'Humanite“ Marcel Cachin — odločena napraviti vse, da se izogne nasprotjem, ki so v sedanjem trenutku tako škodljiva in da sestavi enotno kandidatno listo za volitve. Volilni program bo program celokupnega gibanja, ki obsega stranke vseh vrst od katolikov pa vse do komunistov.

Predsedniku „Finsko-Sovjetske Zveze“, Pasakiviju je Stalin na njegov pozdrav sporočil: „Prisrčno se zahvaljujem za pozdrave. Ni dvoma, da se bodo med Finsko in Sovjetsko Zvezo vzpostavili prijateljski odnosi na osnovi vzajemnega upoštevanja in sodelovanja.“

Privolitvah predsednika Združenih držav bodo organizacije proizvajalnih sindikatov in organizacije „Federacije dela“ proti volji reakcionarnih voditeljev ameriške Federacije dela volili Roosevelta.

„Odbor za pomoč Poljski v vojni“ ima v Newyorku 4 skladišča hrane in zdravil, namenjenih Poljski. Odbor pa je pod vplivom reakcionarnega lista „Novi svet“ ki je pozval poljsko organizacijo, naj ne pošilja pomoči v domovino, ker bi ta prišla v prid boljševikov. „Tako hoče“ — je izjavil newyorški radijski komentator Steel — poljska emigrantska klika v zvezi z ameriški

fašisti hoče izkoristiti pomoč kot orožje za doseg svojih ciljev“.

Pierre Laval obsojen na smrt. Marseillsko sodišče je v odsotnosti obsodilo na smrt Pierra Laval, ki je sedaj v Nemčiji in glavnega urednika „Petit Marseillais“. Zločinca ne bosta ušla zasluženi kazni.

Za predsednika madžarske marionetne vlade Salascija je bil izvršen — kakor poročajo iz Budimpešte — atentat.

Nad slabo prehrano vojaštva se pritožujejo nemški zdravstveni krogi. V kruhu je 50 — 55 odstotkov lesovine in je zato neužit. Sposobnost vojaštva pada in pelašča se jih maloduše in bolezn. Vojaški zdravniki protestirajo zlasti proti tako imenovanim hranilnim kockam.

Na varno poizkušajo priti nemški veljaki. Na skrivaj so si pripravili velike vsote denarja. Svoje inozemske prijatelje obšipavajo s pismi, v katerih jih prosijo, naj jim preskrbe službo v nevtralnih državah.

Ob sovjetskem vdoru vzhodno Prusijo je izjavil nemški pisatelj Tomas Mann, ki živi v emigraciji, da Nemčija že več kot 130 let ni videla boja na svojih tleh. Nemci so vedno prenesli vojno v sosednje dežele, svojo zemljo pa so smatrali za nedotakljivo. Če je razvoj privedel vojno do nemških meja, so v zadnjem trenutku kaptulirali, pri čemer so ohranili jedro Armade za novo vojno.

## Vera v množice in vodstvo množic

Protiljudska reakcija v predaprilski Jugoslaviji je imela do podrobnosti izdelan svoj reakcionarni, sovražni odnos do množic. Reakcija liberalnega kova je to svoje omalovaževanje in norčevanje iz ljudskih množic odkrito kazala ter se tudi na zunaj ograjevala od njih. Klerikalna reakcija je bila bolj previdna: skrbno je predla svoje niti z množicami, svesta si političnega kapitala, ki ga taka zveza prinaša. Vendar je bil v temelju odnos vse protiljudske reakcije do množic eden in isti: Nevera v ustvarjalno silo množic, nevera v njihovo bodočnost, prepričanje, da bo množicam mogoče trajno vladati, jih izkoriščati in varati. Ta nevera v moč in bodočnost ljudskih množic je prevladovala tudi pri reformističnih politikih v delavskem gibanju ter zajela v tej ali oni obliki tudi del inteligence, ki sicer ni bil navezan na ta ali oni tabor protiljudske reakcije. Sklicevanje na pojave zaostalosti v ljudskih množicah in oboževanje povezanosti klerikalne reakcije z ljudskimi množicami je bilo često najbolj poceni opravičilo umika progresivnih pozicij borbe proti reakciji.

Narodno osvobodilna borba je tudi v teh vprašanih dala pravo komunistični partiji, ki je svojo politiko gradila na trdni veri v veliko ustvarjalno silo prebujenega ljudstva, zlasti njegovih osnovnih sil: delavskega razreda, delovnega kmeta in delovne inteligence. Organična, čudovita rast narodno osvobodilne vojske, razmah največičastnejše, najbolj množične organizacije slovenskega naroda Osvobodilne Fronte, gradnja narodne oblasti — vse to so prepričevalni dokazi neuničljive ljudske volje po življenju in bodočnosti. Ljudstvo je samo na prepričevalen način pometlo z vsemi teorijami nevere v njegove ustvarjalne sile.

Jasno je, da je te uspehe omogočilo samo pravilno pojmovanje vloge ljudskih množic, pravičen odnos vodilnega kadra OF do teh množic. Ta odnos pa se ni izoblikoval sam od sebe, temveč v neprestani borbi z napačno pojmovanimi odnosi z ostanki starega, protiljudskega gledanja: na te stvari. Neprestan doliv novih kadrov v osvobodilno borbo pri-

Predsednik Jugoslovanskega kluba na Novi Zelandiji Marinovič je poslal Vseslovanskemu odboru v Moskvi brzojavko: „Prosim vas, sporočite maršalu Titu našo solidarnost z jugoslovansko Narodno Osvobodilno Vojsko in našo radost, da je prispela Rdeča Armada v Jugoslavijo.“

Jugoslovanska razstava v Londonu. Na predvečer osvoboditve Beograda je bila v Londonu otvorjena razstava v čast NOV in PO Jugoslavije. Razstava je prikazala slike in časopise iz Jugoslavije. Ogledale so si jo dolge procesije obiskovalcev.

V Kijevu so Nemci uničili tudi konservatorij. Zgorelo je nad 100 klavirjev in krasna knjižnica. Sedaj so zgradili za konservatorij novo moderno urejeno poslopje. Ponk se je že pričel.

Nad 600 znanstvenih ekspedicij je odšlo letos v najrazličnejše kraje SZ. Delo preiskovalcev je bilo zelo plodono. Odkrili so bogata ležišča raznih kovin.

V Sovjetski Zvezi odpirajo zdravališča. V kavkaških senatorijih se zdravi nad desetisoč bolnikov. Na Krimu popravljajo senatorije, ki jih je porušil sovražnik. Nove senatorije odpirajo tudi v srednji Aziji, na Volgi, v kazahski pokrajini in na južnem delu Urala.

naša s seboj še vedno ostanke in usedline starega odnosa do množic.

Tovariš X dela v nekem okrožju, kjer je stopnja politične zavesti množic še dokaj nizka. Potreba pravičnega odnosa do množic in vzgojnega dela med njimi je tu še bolj pereča kakor drugod. A ta tovariš, ki je član okrožnega odbora, to svojo nalogo izpolnjuje povsem napačno. Navezuje ljudi na svojo osebo, povezuje se zlasti z ljudmi, ki so mu bolj simpatični zaradi koristi, ki mu jih nudijo. Ob mobilizaciji daje svojim protežirancem obljube, da ne bodo mobilizirani. Ko pa pozneje ne more svoje obljube držati, pride v tak nemogoč položaj, da se niti ne upa več med ljudi. Njegov odnos do širokih mas je apostolski: od časa do časa jim napravi „genljiv“ politični govor, nakar ga spet takoj zmanjka. Ko je pozneje prestavljen, radi tega, ker se pri tem delu ni obnesel, na drugo delo, da bi tam organiziral podpisno akcijo, nekateri njegovi protežiranci zahtevajo, da ostane na starem mestu, češ, da je nepogrešljiv, nenadomestljiv itd. — Bilo mu je tuje sistematično dvigovanje novih ljudi v odbore in aktivne, ki bi bili kmalu sposobni, da bi kot domačini prevzeli vodstvo tamkajšnjih organizacij. Ali ni tak aktivist še v mnogočem podoben političnemu predstavniku nekdanjih liberalcev ali klerikalcev? Ali ni zanj značilna tudi tista stara nevera v ljudske množice, ki se to poraja v novi obliki?

V nekem drugem okrožju dela aktivist Y. On se skuša približati množicam in najti primeren odnos do njih. Zapada pa pri tem v drugo skrajnost: dopušča, da se na sestankih uveljavi oportunističen ter ga sam pospešuje. Stoka z ljudmi, češ, da je res težko odzvati se mobilizaciji, da „ni soli“, ni tobaka itd. On ne vnaša politične zavesti v množice, jim ne širi obzorja, jih ne vzgaja v duhu požrtvovalnosti in samozavesti. Kako si delavci in delovni kmetje žele take vzgoje! Kako si na primer žele človeka, ki bo znal tolmačiti dogodke v svetu in jih konkretizirati na domače razmere, ki bo tudi znal v zvezi s tem usmeriti delovanje množic in aktivov! Pri aktivistu Y pa vsega tega ni. Njegovi sestanki izvene v prazno jadikovanje; res, težki časi so. Ko vidi, da delo ne napreduje pa začne metati krivdo za neuspeh na množice, poudarja pri njih zaostalost, nevednost itd., a ne išče primerov požrtvovalnosti in napredka množic, vnaša oportunistične tendence iz množic v aktivne in odbore, revolucionarne tendence v njih, resnične primere njihove pripravljenosti na žrtve pa zanemara.

Oglejmo si tovariša Z, ki ima neprimerno boljši odnos do množic. Tudi on je domač in tovariški z množicami, jih izziva na diskusijo in teži za tem, da bi se tudi on učil od množic. Nikdar pa ne podleže kakršnemu koli oportunističnemu toku, ki se včasih pojavi pri ljudeh. Zna biti oster v borbi proti takemu toku, a hkrati temeljito prepričevalec.

Nekega dne je priredil miting za novomobilizirance. Miting je bil namenjen tovarišem, ki so že bili v naši vojski, a so po enem tednu vsi dezertirali v svoje vasi. Iz-

koristil je priliko, ko je prišla brigada v tiste kraje ter pripravil miting v dogovoru s štabom brigade. Namen mitinga je bil, prepričati fante o škodljivosti njihove masovne dezertacije ter jih pripraviti, da se pristojevalno zopet odzovejo svoji vojaški obvezi. (Vse to se je dogajalo na Primorskem v času po ofenzivi nemških okupatorjev v pozni jeseni leta 1943.) Tovariš Z je govoril jasno in ostro: „Dvajset let ste bili pod fašizmom. Dvajset let so vas izžemali in zatirali. Ali se končno hočete osvoboditi?“ Množice so glasno potrdile. „Kaj je treba narediti, da se osvobodite? Odzvati se svoji narodni dolžnosti in časti ter se prijaviti v našo vojsko.“ Prikazal jim je, kaj bi bilo z našo vojsko, če bi vsi tako ravnali kot oni, kaj bi bilo z njihovimi družinami, z vsem narodom. Prikazal jim je sramoto in kazni, ki bo zadela dezertarje in skrivače. „Ali bi kdo od vas hotel deliti usodo dezertarja ali skrivača? Ali je katera mati, ki se ne bi sramovala sina dezertarja iz lastne narodne vojske?“ Govor je imel popoln uspeh. Fantje so že na mitingu sklenili, da se takoj vrnejo v vojsko. Jasno je, da ni samo ta dober prijem odločal o vsem, vendar pa je bil velikega pomena za njih odločitev. — Tovariš Z je tudi vever in šaljiv, njegovi sestanki so živi in zanimivi. Na mitingu, ki je zgoraj orisan, je slikovito opisal tudi bedno usodo skrivača, da bi ga vsak lahko otipal: prikazal je skrivača, kako se trese in skriva v svojem brlogu, kako je revmatičen in z dolgo brado, ljudje so imeli pred sabo jasno sliko takega bednega bitja.

Na sestankih neprestano vpleta v diskusijo dogodke in dejstva iz domačega kraja, govorov o vprašanih, ki domačine skrbi in o katerih oni mnogo mislijo. — Tovariš Z je vse drugače popularen pri množicah kakor tovariša, o katerih je bilo prej govora. Kadar aktivisti govorijo o njem, često končajo s skrbjo: „Samo, da nam ga ne bi vzeli!“

Seveda ni mogoče dati recepta dobrega prijema. Vsak dober aktivist ima neke posebnosti v odnosu do množic, ki so izraz njegove osebnosti, večine, temperameta, izobrazbe in izkušenj. Osnova pravičnega odnosa do množic pa je vedno ista: trdna vera v množice, v njihovo požrtvovalnost, sprejemljivost in sposobnost, v njihov napredek. Moralni lik aktivista Osvobodilne Fronte označuje vseskozi pošten iskren odnos do ljudskih množic, brez katerega ni dejansko voditeljske vloge med njimi. V narodno osvobodilni borbi se je izgradila dolga vrsta takih dejanskih voditeljev množic — terenskih aktivistov, političnih komisarjev in komandantov. Marsikateri od njih je že padel, a njegova priljubljenost v množicah je bila tolikšna, da je spomin na njega še vedno živ in svež. V današnjem trenutku, ko se še nekateri posamezniki odčitujejo od ljudstva, ker so se pogospodili, ker so napačno razumeli lastne naloge pri gradnji oblasti, vojske, politične organizacije in kulture, zlasti v današnjem trenutku je za vsakega aktivista posebne važnosti. Po novem pretres lastnega odnosa do množic, neprestan boj za ustvaritev vedno bolj žive in vedno bolj trdne zveze med kadri in množicami. Bratko Ivan

Jasno je po vsem tem, da je položaj nove Jugoslavije v svetu krepko utrjen. Jugoslavija ni več majhna in neznačajna država na Balkanu. Jugoslavija je zavzela po zaslugi slavne NOV in enodušne borbene volje naših narodov, ki se niso dali upogniti, zavidno mesto med svobodoljubnimi narodi. Pokazalo se je to pot, da včasih moralni kapital odtehta tudi fizično silo. Mi smo, tovariši, bogati na tem moralnem kapitalu, kajti naš narod so pokazali toliko pripravljenosti na žrtve, toliko plemenite ljubezni do svobode, da so si priborili spoštovanje vsega sveta.

Edvard Kardelj

## Branimo štajersko gospodarstvo pred Nemci

Od vseh slovenskih pokrajin je Štajerska najbogatejša na prirodnih bogastvih. Ugoden klimatski in topografski položaj pokrajine ustvarja pogoje za vsestransko uspevanje poljedelstva, vinogradništva, sadjereje in vrtarstva. Velika lesna bogastva, obsežna nahajališča rudnin, uporabnih hribin, zadostni viri in rezerve energije — vse to je pospeševalo razvoj obrti in industrije, trgovine in prometa ter še nadalje daje ugodne pogoje razmahu vseh gospodarskih panog. Štajerska ima danes moderno razvito industrijo, eksploatacija rudnikov je na višku in štajerski kmet je s svojim načinom obdelovanja zemlje in z gojenjem vseh kmetijskih panog, gotovo najnaprednejši med slovenskimi kmetovalci.

Sedanja vojna tudi štajerskemu gospodarstvu ni prizanesla. Izseljevanja desetisočev, pretežno iz vrst naših pridobitnih slojev, so povzročila velike motnje v gospodarskem življenju Štajerske. Z izselitvijo celih vasi v krškem in brežiškem okraju in z naselitvijo Kočevarjev, Besarabcev na najtrdnjših slovenskih kmetijah, so bila cvetoča posestva izročena ljudem, ki niso imeli pojma o umnem sodobnem kmetovanju; mnogo posestev je bilo prepuščenih propadu. Tudi z ropanjem našega lesnega bogastva nam je napravil nemški okupator veliko škodo. Prav tako, kot na Gorenjskem in Dolenjskem pa je prisotnost partizanskih enot tudi tukaj preprečevala obsežnejša izseljevanja.

Nemški okupatorji so se dobro zavedali gospodarske važnosti Štajerske. Storili so vse, da bi vso našo industrijo vključili v sklop nemške oboroževalne in vojne industrije, s silo so se vrgli na izkoriščanje štajerske poljedelske produkcije. Naši kmetje so pred ropanjem pridelke skrivali.

Iz potreb svoje vojne industrije so nemški okupatorji na mnogih mestih razširili in ponekod povečali in izpopolnili industrijske obrate.

Štajerska je s svojo gospodarsko zmogljivostjo trenutno za vso Slovenijo največji in najmanj izčrpan rezervar, tako kar se tiče industrijskih in poljskih proizvodov, kakor tudi delovne sile. Delavstvo na Štajerskem je ostalo v obratih, ni bilo mobilizirano in predstavlja največjo rezervno delovno silo v Sloveniji. Množično odhajanje v našo vojsko je zajelo v zadnjih mesecih prav delavstvo in nameščence industrije. Na ta način se odteguje okupatorju delovna sila, prisiljen je opuščati in omejevati obratovanje, po drugi strani pa se s tem ohranja kvalificirana delovna sila, ki nam bo tako zelo potrebna za obnovo po izgonu okupatorja.

Osvobojeno ozemlje na Štajerskem, ki se z vsakim dnem bolj širi, postavlja pred organe naše narodne oblasti in pred vse naše politične faktorje že povsem konkretne naloge, ki zadevajo pereče, vsakodnevne gospodarske probleme, ki jih moremo in moramo že v današnjem položaju reševati. Važne naloge za vse naše aktiviste in organe oblasti so, da z vsemi silami dvigajo in podpirajo zasebno iniciativo ter da zasebni podjetnosti in iznajdljivosti na polju naše gospodarske delavnosti, ne le ne delajo nikakih ovir, pač pa jim z vsemi sredstvi pomagajo.

Na doslej osvobojenih predelih Štajerske ni večjih industrijskih obratov. Pretežno so to predeli, ki imajo obširne gozdove in zato razvito lesno industrijo. Ne samo Štajerska, vsa Slovenija potrebuje velike količine re-

zanega lesa za dela obnove, slovenska mesta in naselja bodo potrebovala drva, ker premoga za kurjavo ne bo dovolj na razpolago. Zato se že danes obnavljajo vsi obrati lesne industrije. V obrat je postavljenih 70 žag venecijank, od tega okrog 50 v Savinjski in Zadrenski dolini, 20 pa na Kozjanskem. Obnovljen je večji obrat s štirimi polnojarmljeniki. Z odkupom ali kot delež za posojilo narodne osvoboditve, bo prejela vojska 180 vagonov raznega lesa, 8000 kub. metrov okroglega lesa pa čaka v gozdovih ali na žagah za obdelavo. Drva za kurjavo se pripravljajo v velikih množinah. 40.000 kub. metrov jih je že na razpolago, prav tako večje količine oglja.

Od ostalih industrijskih panog dela 6 usnjarn, tovarna barv ter oljarna, na več krajih gore apnenice. Na osvobojenem ozemlju Savinjske doline obratujejo 4 večje in več manjših elektrarn, največja z energijo 120 HP. Pojog industrijskega toka je na razpolago dovolj toka za razsvetljavo in se že elektrificirajo nove vasi.

Javni promet je urejen z etapno vožnjo. Poljedelski stroji in orodja, ki so bila prej last občin, ohranjeni ter za njihovo shrambo in izposajanje organizirajo posebne postaje za poljedelske stroje.

Industrijska in obratna delavnost na osvobojenem ozemlju Štajerske je še zelo skromna, ker okupator še vedno drži v svojih rokah večje in važnejše industrijske kraje. Misliti je treba nato, kako bomo preprečili, da nam ne bi pobesneli nemški psi, ko bodo bežali iz naših krajev, poškodovali naših tovarn, rudnikov in drugih gospodarskih naprav. Zaščititi moramo narodno imovino pred uničenjem. Delavci in nameščenci v obratih bodo najlažje vedeli za sredstva in načine, kako bodo ohranili obrate. Sabotaže Nemcev je treba preprečiti. Izvršiti je treba vse priprave, da bo mogoče po izgonu okupatorja naše industrijske obrate takoj spraviti v pogon. Industrija Štajerske mora biti ohranjena slovenskemu narodnemu gospodarstvu, z njejnimi proizvodi bo treba obnavljati tiste predele Slovenije in ostale Jugoslavije, ki jih je vojna vihra težje prizadela. Enako je naloga štajerskega poljedelstva, da bodo njegovi proizvodi prehranjevali iztrošeno in požgano Notranjsko in Dolenjsko, pomagati bomo morali tudi stradajočim bratom na jugu, v Kordunu, Liki, Bosni in drugod.

Slovensko gospodarstvo bo treba urejevati načrtno, pod vidikom potreb in možnosti ne samo Slovenije, ampak vse Jugoslavije.

Ing. Stane Oswald

### Iz hrvaške Istre

V NOV prihaja vedno več novih borcev, zlasti iz mest. Da bi to preprečili, so Nemci samo iz mesta Pulja izselili 15.000 ljudi. — Ob priliki volitev v Oblastni Narodno osvobodilni Odbor, je bil izdan proglas, ki pravi: „Naš sovražnik ni še uničen. Na vse načine bo poizkušal, da bi nam vzel, kar smo si priborili s krvavimi borbami. Italijanska reakcija se trudi z vsemi silami, da bi prepričala svet, da Istra ni hrvaška. Maršal Tito ji je v zadnjem govoru jasno odgovoril. Mobilizirali bomo vse, kar je še za vojsko sposobnega in skupno z našimi brati z orožjem začrtali naše meje. — V okraju Labinj je začel obratovati premogovnik, ki daje okrog deset vagonov premoga dnevno.

Zapiski na robu

### „Duče je odšel — fašisti so ostali!“

„Nova Jugoslavija“ piše v oktobrski številki v članku „D'Annunzijske pošasti nad Italijo“: Pred tremi leti so italijanski fašisti bombardirali — v slavo Hitlerja in Mussolinija — angleško prestolnico. Trgali so Francijo, pošiljali so čete v Sovjetsko Zvezo, pobijali so slovenske, dalmatinske in črnogorske otroke. Danes tega ne morejo več delati. Odvzeli so jim njihovo podlo in neslavno orožje: njihove topove — s katerimi so razbijali osnovne šole in vaške kočice, njihove mitraljeze — s katerimi so streljali ženske v Polimlju, njihove metalec plamena — s katerimi so zažigali strehe nad glavami Slovencev in Bokeljev, njihove vozove — v katerih so odvažali krompir, ki so ga pobrali črnogorskim kmetom.

Ali italijanskim fašistom niso zamašena usta, niso odrezane šape, zato nadaljujejo svoje temno delo za Hitlerja. Italija postaja danes center intrig, provokacij in klevet vse južne Evrope. V Rimu, v Neaplju in v Bariju se kuhajo gnusne klevete, laži in provokacije, ki so preračunane na to, da bi skalile odnošaje med tremi velikimi zavezniki, da bi ubijale vero zaslužjenih narodov v njihovo osvobojenje, da bi legalizirale rop tujih ozemelj, da bi demoralizirale množice, ki verujejo v boljše dni. V Italiji, ki so jo zasedli zavezniki, izhaja nekaj desetnih časopisov. Največje število teh časopisov skuša s črnimi lažmi in drzno nespametnostjo zatemniti svet — da bi mogli fašisti v temi kaj uloviti.

Italijanski oblastniki so se zadosti dolgo vmešavali v življenje jugoslovanskih narodov. Na koncu prve svetovne vojne so okupirali cele naše pokrajine, a ob začetku te vojne skoro polovico naše domovine. Na Markovem trgu v Zagrebu so s pomočjo svojih berlinskih gospodarjev, ustoličili krvniškega poglavarja Antona Paveliča. V Dalmaciji so izsiljevali italijansko govornico z istimi sredstvi, kakor so jih uporabljali za policijska priznanja. V Črni gori, v Hercegovini, v Dalmaciji in v predelih Bosne so organizirali in oborožili četniške zločince — v Sloveniji „belo gardo“. In glej, komaj je prešlo leto dni, odkar je kapitulirala Italija (nití ena rana, ki so nam jo zadali italijanski zločinci se ni zarasla), se italijanski imperialisti hočejo znova vmešavati v naše stvari. In ne samo, da hočejo odločiti o mejah naše države, ampak radi bi odločali o ureditvi naše domovine, kdo bo vladal v njej, s kom bi naj prijateljevala. Skušajo celo, da bi nas strašili — z našimi zavezniki.

Tistega dne, ko je Rdeča Armada osvobodila Turn Severin so začeli italijanski imperialisti mahati s svojim časopisjem kot z zastavami za alarm; RA na Balkanu je za nje „simbol nevarnosti“. Delajo tudi za to, ker — kakor piše časopis „demokratske stranke dela“ „Riconstruzione“, kar pomeni „Obnova“ (obnova fašizma?) — računati je treba z dejstvom zedinjenja južnih Slovanov... in sicer obogateneja z novimi elementi; vse kaže, da ima federacija komunistične tendence... Tako so italijanski „demokrati“ s klevetami pričakali Rdečo Armado, ki razbija hitlerjev „novi red“ na Balkanu; tako klevetajo naše napore z istim slovarjem, ki so ga nekoč uporabljali v časopisu „Giornale d' Italia“ ali s slovarjem svojih bratov v „Das Reichu“.

„Nova Jugoslavija“ nadaljuje; Italijanski imperialisti niso toliko neumni, kolikor so nesramni. Dobro vedo, da se bijemo, da bi

osvobodili domovino in ustvarili demokratično federativno državo, ter da so medsebojni odnosi med nami in Sovjetsko Zvezo zgrajeni na bratskem sodelovanju in prijateljstvu. In vendar trdijo, da ima južnoslovenska federacija „komunistično tendenco“, da takšno federacijo hoče „SZ“ („Obnova“, 16. septembra.) Kaj hočejo s tem? Italijanski imperialisti hočejo s tem spreiti nas in naše zapadne zaveznike, s katerimi smo se več ko dve leti vojskovali proti italijanskim imperialistom, prizadevajo si, da bi naše zaveznike pridobili za italijanske imperialiste. Spreti hočejo nadalje Sovjetsko Zvezo, Anglijo in Ameriko.

Ti, za demokratični plašč skriti fašisti se tako po rimskih kakor beograjskih „Obnovah“ vprašujejo: „Kaj bosta rekla slovenski in hrvaški narod na volitvah, na katerih bosta Korošičeva in Mačkova stranka lahko svobodno povedali, kar mislita?“ „Nova Jugoslavija“ jim odgovarja in končuje: — Tako nam italijanski imperialisti predpisujejo volitve, na katerih bi naj Rupnikovi in Mačkovi švabobranci povedali, kaj mislijo — kot da tega še niso jasno povedali s tem, ko se še danes bore kot sestavni del nemško-fašistične vojske! Tako načenjajo cel niz vprašanj, iz katerih naj bi bilo razvidno, da se mali narodi niso dvignili sami v borbo proti okupatorju in njegovim hlapcem in da v naši vojski ni ne Slovencev, ne Hrvatov in skoro nič Srbov. Vprašujejo se in se mučijo z alegoričnimi odgovori, vendar bi napravili najbolje, če bi se s svojimi vprašanji obrnili na italijanske vojsake, ki so bili kot okupatorji v Jugoslaviji. Ti bi najbolje povedali, kaj mislijo Hrvati, Slovenci, Srbi, Makedonci in Črnogorci. Njihov odgovor bi v marsičem poučil italijanske imperialiste in njihovo „Obnovo“. Poučil bi jih vsaj o tem, da je docela odveč in nesramen njihov poizkus, da se pred nami pojavljajo v imenu naših zaveznikov in da je docela odveč njihova krilatitca o tem, kako verujejo, da bomo „zaduhali ne samo s katere strani piha hladni stepski veter, ampak tudi oni veter, ki piha s svobodnega Atlantika“... Kajti mi smo narod, ki ni preveč občutljiv, kar se alegorij tiče niti za grožnjo niti za obljube — mi se v življenju ne orientiramo niti z vohom niti s tipanjem!

## Sovjetska Zveza

### Ustvarjalna moč sovjetskih narodov

„Pravda“ prinaša v svojem uvodniku med drugim tole:

... Zdelo se je, da bodo potrebna desetletja, da se našim mestom povrne prejšnji obraz. Zdelo se je, da si ljudje, ki so okužali grozote nemške okupacije, ne bodo tako hitro opomogli od prestopnega trpljenja. Toda ustvarjalna sila naših narodov je velika in graditeljska moč socialistične domovine je neizčrpana.

Pred kratkim so v osvobojenih krajih začeli z živahnim delom na področju obnove; to delo je že kronano z uspehi, katere lahko primerjamo zmagam v vojski.

V ustvarjalnem tekmovanju ljudi različnih poklicev rastejo pri nas stahanovci, delavci, ki delajo na več strojev, nastajajo brigade na fronti dela, ki so v prvih vrstah pri delih narodnega gospodarstva. Sedaj so se pojavili odredi, ki gorijo za delo v obnovi. Na tisoče jih je: v Leningradu, v Stalingradu, v Kijevu, v Orlu in v Voronežu. Po končanem vsakodnevnem delu v tovarnah, v kolhozih,

## KULTURA

### Zapiski iz kulturnega življenja

**Bor: Raztrganci.** Dne 15. septembra je Slov. narodno gledališče krstilo novo dramo Mateja Bora (Vladimirja Pavšiča) „Raztrganci“, ki v treh dejanjih riše poglavje partizanskega življenja na Štajerskem. Za „Raztrgance“ je ljudstvo krstilo gestapovce in izdajalce, ki so se preoblečeni v raztrgane obleke zatekali v kmečko hišo, se izdajali za partizane ter tako laže vohunili. Borova drama obravnava tak primer. O dramu, ki je prva celovečerna drama iz sedanjih dni in jo je SNG že osemkrat uprizorila z velikim uspehom pri publiku, bom poročali obširneje.

Radio Osvobodilna Fronta (ki oddaja vsak dan ob 9. in 21. uri na valu 45) je izpolnil svoj oddajni studio, da lahko oddaja razen govorov tudi koncerte solistov in zborov, dramske prizore itd. S tem se bo njegov oddajni spored razširil tudi na umetniške sporede. Prvič je oddajal zborovsko petje dne 15. oktobra v zvezi s proslavo 100-letnice rojstva Simona Gregorčiča. Razez slavnostnega govora tov. Mileta Klopčiča in deklamacij Gregorčičevih pesmi (člani SNG) je namreč nastopil tudi invalidski pevski zbor in zapel štiri pesmi na G. tekst in dve partizanski. Oddaja je tehnično popolnoma uspešna. Če pomislimo, da našo postajo dobro slišijo po vsej Sloveniji, zlasti v Ljubljani, pa tudi v ostalih pokrajinah Jugoslavije in celo v Bariju, kakor so nam javili, si lahko predstavljamo njeno važnost, hkrati pa nalaga to dejstvo radijskemu vodstvu dolžnost, poskrbeti za čim boljši spored. To je najhitrejša in najbolj živa zveza z našimi aktivisti v še neosvobojenih mestih in krajih ter jim lahko nadomesti naš tisk, kolikor jim ne pride v roke.

Proslava v 100-letnice rojstva pesnika Simona Gregorčiča so bile sredi oktobra po vsej svobodni Sloveniji, na Primorskem pa trajajo še zdaj. Mesta, vasi, vojaške enote — povsod so se spominjali jubileja „goriškega slavčka“, pesnika in boreca. Nabrežinski kamnoseki klešejo spominke plošče za kraje, kjer je pesnik živel, primorski aktivisti pa se že zdaj pripravljajo na osrednjo proslavo svojega pevca, ki bo — v osvobojeni Gorici. S proslavo na Primorskem pošujajo zborovalci brzojavne pozdrave tov. maršalu Titu, kjer se mu zahvaljujejo za besede, s katerimi je razglasil našo pravico in zahtevo, da se ožja Gregorčičeva domovina s Trstom priključi svobodni Sloveniji v demokratični, federativni Jugoslaviji. Za ta jubilej je Odsek

v šolah se posvečajo gradbenim delom. Postanejo zidarji, klesarji, tesarji, soboslikarji... Kot pravi gospodarji v svoji domovini uporabljajo ves prosti čas za ustvarjanje bogastva v svojih mestih in vsega tistega, kar je v mirnem času lepšalo njihovo življenje. Hočejo, da bodo njihove hiše, tovarne, kulturni domovi še lepši, kot so bili pred vojno. Z ostalimi sovjetskimi narodi so častno vzdržali vse preizkušnje. Iz hvalečnosti do domovine, ki jih je rešila izpod fašističnega jarma, je njihova pomoč Rdeči Armadi, svoji osvoboditeljici, vsak dan večja.

Prihaja dan naše končne zmage; s polnim srcem občutimo njeno bližino. Fašistični nestvor bo postal smrdljivo truplo. In ko se bodo vrnili domov naši branilci, ki so do konca izvršili svojo vojaško dolžnost, bodo našli svojo domovino še močnejšo.

To bo največja nagrada za njihovo junakaško in težko vojaško službo.

za prosveto pri Predsedstvu SNOS izdal brošuro o pesnikovem delu in pomenu, izbor njegovih pesmi, sedem zborov na njegov tekst, in pesnikov portret, risbo B. Jakoa. Razmnoženi sta bili tudi dve skladbi za mladinske zборе na Gregorčičev tekst. Lepo proslavo je priredil Mestni odbor OF v Črnomlju. Sodelovali so člani SNG z deklamacijami. Invalidski pevski zbor je zapel 8 pesmi, od teh štiri na Gregorčičev tekst, zbor meščanske šole je zapel tri zbere (dve na G. tekst) govoril pa je tov. Klopčič.

Slovensko narodno gledališče je v zadnjih dveh mesecih imelo 20 prireditev, od teh jih je bilo 7 za naše brigade, 3 za aktiviste OF. Študiral so novo Borovo dramo „Raztrganci“ ter jo osemkrat uprizorili. Ostali nastopi so obsegali kratke skeče, recitacije, pevske točke itd., večkrat s sodelovanjem vojaške godbe na pihala, invalidskega pevskega zbora, zbora pionirjev itd. SNG je priredil tudi koncert violinista tov. Karla Rupla in pianista tov. Pavla Šivica, dveh znanih mojstrov. Koncert je imel velik uspeh. Poleg klasičnih del je violinist izvajal tudi B. Adamiča variacije na partizansko pesem in sodobnega sovjetskega komponista Hačaturjana „Pesem“, pianist na klavirsko Slovensko suito Karla Pahorja, ilustrirajoče prizore iz dni italijanske okupacije.

SNG uprizori v kratkem premiero Molierevega bolnika in priredi koncert sopranistke tov. Zdenke, nato Nučičevo Sumljivo osebo. Ko beležimo delo SNG, naj pripisemo še ugotovitev, da je njegova delavnost omejena ne kraje v bližini njegovega sedeža, ostali kraji naše svobodne Slovenije pa so za poslanstvo, ki ga izvršuje SNG, prikrajšani. Potrebno je, da bi delo SNG spoznali tudi drugi kraji, kar bi bilo posebno za naše igralske skupine na terenu velike vzgojne važnosti.

„Stalingrad“ — tako se imenuje prvi ruski zvočni film, ki smo ga prejeli iz zraka in se zdaj predvaja na osvobojenem ozemlju. Je to dokumentaričen film, sestavljen iz filmskih žurnalov in urejen v celoto, ki kaže največjo bitko vseh časov, bitko za Stalingrad v zimi 1942-43. Prizori tega filma in številke sodelujočih in plena v tej bitki bodo za večne čase pričali o strašni silovitosti te bitke, pričali pa tudi o neprecenljivi moči slavne Rdeče Armade. Nastopi sovjetskega topništva, pohod sovjetskih tankov in naskok sovjetske konjenice — to so prizori, ki ob njih gledalci spontano začno ploskati in vzklikati bratski Rdeči Armadi.

„Naša beseda“ se bo imenovala revija, ki jo v kratkem začne izdajati Slovenski umetniški klub. Objavljala bo leposlovje, članke o umetnostnih vprašanjih, reprodukcije slik naših slikarjev, ocene publikacij iz gledališkega življenja i. t. d. Prispevke je pošiljati na naslov: Uredništvo „Naše besede“, točka 80a.

M. K.

**Ne pozabi, da imaš na položaju brata, ki je morda bos in prezeba, medtem ko se bori za tebe in tvojo svobodo!**

## Obletnica VII. korpusa

Letos 5. oktobra je bilo leto, odkar je bil ustanovljen VII. korpus NOV in PO Jugoslavije. — Klavrna kapitulacija italijanske vojske, veličasten polet narodno osvobodilnega gibanja, krepitev naše vojske z novimi borci — je bil čas, ko smo dobili VII. korpus. V njegov sestav so bile vključene 14., 15. in 18. divizija s slavnimi brigadami: Toneta Tomšiča, Ljube Šercerja, Ivana Cankarja, in Matije Gubca — Grčarice, Turjak, Zapotok, Begunje, zmagoslavne dvaj-

setdnevne ogorčene borbe v šesti ofenzivi na osvobodeno ozemlje, Štampetov most, Kočevje, Žužemberk, Trebnje, Mirna peč, Ribnica, Lašče, Bosiljevo, obramba Bele Krajine pred nemškimi in belogardističnimi tolpmi letos v juliju — to so sveti listi v vencu slave VII. korpusa. VII. korpusu se moramo zahvaliti, da imamo svobodno ozemlje, na katerem gradimo našo oblast in na katerem v času vojne vihre živimo svobodno življenje. Pozdravljeni borci VII. korpusa!

## P O D O M O V I N I

— Komandant Stane, ki je bil odlikovan z redom Suvorova II. stopnje, je dobil v nekaj dneh nad osemdeset čestitk iz vseh slovenskih krajev. Največ čestitk so napisale trde delavske in kmečke roke; pod mnogimi čestitkami so podpisane cele vasi.

— II. kongres Slovenske Profitašistične Ženske Zveze bo 15. januarja 1945 na osvobojenem ozemlju. Žene morajo do kongresa izvesti manifestacije vseborbenih žena in obenem manifestacije vsega naroda. OF odbori naj organizirajo krajevne, okrajne in okrožne predkongresne sestanke. Do kongresa morajo OF in SPZZ odbori napeti vse sile, da vključijo v OF kot zavedne pripadnice še tiste žene, ki so doslej stale ob strani.

Uničenje izdajalske skupine. 5. oktobra ponoči je manjša partizanska edinica naletela v Zgornjem Zalogu na skupino slovenskih plavo- in belogardističnih izdajalcev, ki je imela sestanek z gestapom. V boju so partizani pobili vse. S tem je bilo uničeno gnezdo, ki je nameravalo razprestati svoje zločinske mreže po Gorenjskem in Štajerskem. Naši letaki na Koroškem. Naši letaki se pojavljajo v Celovcu, Borovljah, Apačah, kakor tudi po drugih mestih in vaseh. Ko je bil zadnjič Podklošter posut z letaki, so Švabi zagrozili, da bodo vas blokirali, ljudi pa izselili. Toda ljudstvo se prav nič ne boji nemških groženj in se pripravlja na odhod v partizane.

Vse za vojsko. V nekem okraju jeseniškega okrožja so zbrali v 14. dneh za našo

vojsko: 600 kg kruha, 181 kg moke, 270 litrov mleka, 198 kg krompirja, 14 kg sladkorja, 32 kg zelenjave, 12 kg testenin. — V nekem okraju v kamniškem okrožju so zbrali v enem mesecu: 115 kg maščob, 192 kg sladkorja, 257 kg moke, 530 kg krompirja, 130 kg soli, 711 kg mesa in še mnogo drugih živil. Razen tega še 24 parov čevljev, 6 parov škornjev, 59 srajc, 21 spodnjih hlač.

Kamniško zasavski odred poročca, da je bilo v času od 7. do 20. septembra mobiliziranih 1505 novincev; po večini so to prostovoljci iz revirjev. Nemci bodo primorani vsak čas ustaviti obrat tudi v trboveljskem rudniku.

V Gravini blizu Barija je taborišče, v katerem je okrog 3.000 primorskih Slovencev, ki niso imeli nikoli prej prilike, da bi se učili slovensko. V taborišču je danes šolski pouk; največ se goji slovenski jezik. Koroški rojak, učitelj Gočnik je sestavil slovensko slovnico in „Taboriščno čitanko“. Obe knjigi sta ciklostirani; čitanka ima poleg odlomkov naših klasikov tudi članke sedanjih političnih voditeljev: Kidriča, Ribarja, Vidmarja. V knjigi je zemljevid vsega slovenskega ozemlja s Trstom, Gorico, Celovcem in Beljakom.

Iz pogorišč rastejo hišice. V Kordunu se gradi na veliko. Pripravljenih je 50 tesarskih skupin in 270 tesarskih mojstrov. Pri delu pomaga mladina. Iz ruševin koplje opeko in jo čisti. Tako je 13-letni pionir sam zgradil hišico.

Tako je v nas živel sen o osvoboditvi, o bratskem domu. Tako je živel zavest, da nismo sami, da je tam proti vzhodu in jugu naša družina, ki nam bo stala ob strani v uri preizkušnje. Naj je prišlo karkoli, naj so drvela preko naših tal taka ali drugačna neurja — ta sen je živel v nas in v nas so počivale sile, pripravljane, da se nekoč, ob najvišji uri sprostijo in ga uresničijo. Kako bi se sicer moglo zgoditi, da je leta 1868. na prvem slovenskem taboru v Ljutomeru — ki je prvič glasno postavil zahteve po zedinjeni Sloveniji, — predsednik tabora dr. Radoslav Razlag lahko dejal: Šeststo in več let je minilo, odkar se

Slovenci nismo več smeli zbirati pod milim nebom, da bi povedali svoje zahteve. — In množica ga je razumela. Nič se jim ni zdelo čudno, da je dejal: Šeststo let. V njeni zavesti je torej bilo nekaj, kar sega preko enega človeškega življenja, in sega šeststo in tisoč let nazaj. To je morda tisto, kar imenujemo kolektivno zavest ljudstva, ki je delilo skupno usodo. Ta zavest se v zgodovinskem razvoju oblikuje in raste.

In zdaj, v tej strašni vojni, ko je šlo za vprašanje našega življenja ali naše smrti, ko je bilo na kocki vse, so se speče sile sprostile. Tvegali smo junaško smrt, da smo si priborili življenje. Posameznike je pokosilo, celota je ostala. Sen o svobodi in o domu, ki je tako dolgo živel v nas, smo prekovali v resnico.

Naš junak, o katerem je sanjalo pokoljenje za pokoljenjem, je vstal med nami. Šel je v jamo pod goro, kjer je spala Matjaževa vojska — ni se ustrašil vojnega hrupa in je do kraja potegnil meč iz nožnice. Zdržal je. Tudi za hip ni podvomil — Tito.

Zdaj je vkorakal v Beograd in koraka naprej od njega. Po več kot treh letih nadčloveških naporov, nepopisnega trpljenja in pravljicnega junaštva slavimo svojo največjo odločilno zmago.

Beograd, prestolnica slovanskega juga, je osvobojen. Ko ga je vojna vihra podrla, je podrla tudi nas. Ko so zaslužnili njega, smo postali sužnji tudi mi. Uprl se je prvi in prvi slavi dan odrešenja. Slavi ga dvakrat slovesno; zakaj kot svoji osvoboditeljici pozdravlja Narodno osvobodilno vojsko in slavno Rdečo Armado, najdražjega izmed vseh gostov, ki si jih je kdaj želel sprejeti na svojih gostoljubnih tleh.

Ni ga koticika na Slovenskem, kjer bi osvoboditev glavnega mesta bratske Srbije in obenem jugoslovanske metropole, ne vzbudila radostnega odmeva.

V Ljubljani, ki je pod jarmom Rupnikovih morilcev in gestapa, tisto noč marsikdo ni zatisnil očesa. Kakor vsako noč je bilo slišati drdranje policijskih avtomobilov z ulice v ulico in razbijanje policistov po vratih že itak razdejanih domov. Toda vsi, ki so vznemirjeni po radostni novici čuli to noč, se za vse to niso zmenili. Naj divjajo — dolgo ne bodo več! Iz spomina je vstajala svetna nedelja leta 1941., ko so železne roparske ptice zasule naš Beograd z bombami. Zdaj je Beograd svoboden — in naj storijo izdajalci in gestapovski bankrotarji karkoli: jutri bo svobodna naša Ljubljana! Svobodni bodo Maribor

Milena Mohoričeva:

## Sadovi zorijo

Mesto med dvema rekama, eno najvažnejših prometnih križišč na Balkanu, ki drži v rokah ključ od vrat proti Solunu in proti Črnemu morju, je zopet svobodno.

V življenju ljudstev ne gre samo za vidne in prijemljive stvari. Mnogo je dostopno samo slutnji, mnogokaj živi kakor sanje iz roda v rod. Najsvetlejši cilji, ki so bili nekoč v davnini poteptani od tujih kopitov, obranijo svoj sijaj v blesteči prispodobni pesmi, pravljice in pripovedke.

Celovec, Gorica in Trst, vse je vesela novica zbudila iz sna. Naš vitez se bliža z naglimi koraki.

Na osvobojenem ozemlju v Beli Krajini pa si je to veselje poiskalo prav posebnega izraza.

Na trgu, kjer so se še pred dobrim letom šopirili fašisti in italijanski vojaki in kjer so prepleskali vse stene s svojo bedasto kričavimi parolami, smo zdaj Slovenci postavili slavnostno tribuno. Nad njo se visoko vzpenjata slovenska in jugoslovanska trobojnica z rdečo petokrako zvezdo. Koliko nevidnih rok je dvigalo to našo zastavo, da je zdaj lahko zaplapolala svobodnemu Beogradu v pozdrav! Resnica je, niso sanje, da ta zastava vihra nad slovenskim svobodnim ozemljem. Ob njej se vijejo zastave držav-zaveznic, Sovjetske Zveze, Velike Britanije, Združenih držav Amerike. Tribuna je prevlečena z zeleno svilo padal in je vsa okrašena s smrečjem. Množice vrejo z vseh strani na slavnostno okrašen trg. Hiše so si nadele praznično obleko, v zelenju in zastavah gledajo na trg. Raz belih sten pa vriskajo napisni pozdravi naši vojski in naši oblasti, naši mladini, vriskajo prvemu in najdražjemu: Titu. Naj živi Tito!

Množice so privrele na trg praznično razpoložene s številnimi transparenti v rokah, ki vsi pozdravljajo svobodnega belega goloba med dvema rekama. Pozdravlja ga tudi slayolok pred trgov. — Tribuno so zasedli naši narodni predstavniki — vsi do zadnjega trdo preizkušeni borci za svobodo. Vojaška godba, naša, igra našo in sovjetsko himno. Vsi stojijo, po vojaško pozdravljajo z desno roko. Stojijo in pozdravljajo kar naprej. Kajti v pozdrav svobodnemu Beogradu so prikorakali na trg naši borci. Naša vojska defilira mimo tribune. Njen trdni korak opaja kakor najmočnejša godba, kar smo jih kdaj slišali. Najraje bi zaklical v svet: Ali slišite, naša vojska koraka! Že stopa k svobodi, že prihaja! Kakor veletok zbira vrelce in potoke z vseh hribov, da kot mogočna reka zavлада nad dolino. Ali slišite, kako buči, kako udarja njen korak zmagovito ob tla!

Oči vseh borcev so uprte v tribuno. Mirno in v popolnem, neskajenem prepričanju zre v svoje vodnike, ki so jih takrat, tiste obupne dni, poklicali v boj na življenje in smrt, ki so jim vsa ta leta borbe sledili brez pomisleka. Skupno proslavljajo danes to največjo zmago. Naša povelja donijo preko trga. Vse je zdaj mirno. Vojska in množica poslušata. —

Morda je vse čarovnija? Ali niso samo sanje, porojene v duši, ki je vajena gledati privide? Ali se ne bo treba prebuditi iz teh sanj? Ali res ni nikjer več Raba, ali res ne umirajo več rojaki v mojih rokah in jim ne morem dati drugega, kot da jim sežem z roko preko čela, ko se njihovo oko, ki gori v ognju neizgovornjenih besed, poslednjič upre vame in ugasne? Ali res ni več karabinjerjev in surovega brigadirja iz belgijske vojašnice? Ali res ne rožljajo več na vratih ječe ključič ječarja, da odpre gestapovcem?

Tu stojim, sredi množice, ki poslušata in navdušeno pritrjuje predsedniku Izvršnega odbora Osvobodilne

fronte Josipu Vidmarju, sekretarju Izvršnega odbora in politkomisarju Glavnega štaba Slovenije Borisu Kidriču, namestniku komandanta naše vojske generalu Jaki Avšiču, zastopniku Sovjetske zveze kapetanu Liho, zastopniku Anglije in Amerike g. majorju Meoru. Vse to je resnica. Zastopnik Rdeče Armade nam prinaša njen „privet“. Tu poleg počivajo mitraljezi, šarci in bacači na krepkih ramah naše brigade.

Vse to je res in Beograd je svoboden! Res je, da vstajamo! Množica na trgu vriska in poje. Sadovi boja in trpljenja zorijo. V poslednjo bitko hitimo. Naj živi Beograd!

## D O P I S I

### Tudi ranjenci pozdravljajo Beograd

Okoli dvaindvajsete ure so se od daleč oglasili prvi strel brzostrelke, sledila so jim eksplozije ročnih granat. Sreča ranjencev, ki so pritekli k oknom, so začela hitreje utripati. Veselo vriskanje v nemirni noči ni moglo oznanjati nič slabega. In res! V bolnišnico sobo prihiteli tovariš komisar. Njegovih slovesnih besed ne bom pozabil nikoli: Tovariši, Rdeča Armada in Narodno Osvobodilna Vojska sta zasedli Beograd. Tovariši! To je največji in najveselejši trenutek v naši borbi. S tem smo dobili zadoščenje za našo več kot triletno borbo. Če ne bi prišli za orožje, ne bi imeli Beograda, ne bi imeli federativne Jugoslavije. Še več! Mi bi trohnili na vzhodni fronti kot Hitlerjevi vojaki. Tako pa si bomo priborili vse. Za Beogradom prideta na vrsto Zagreb in Ljubljana! In potem? Potem bomo gradili! Gradili bomo ceste in železnice; na ruševinah bomo postavili nove zgradbe; gradili bomo našo narodno oblast; zgradili si bomo dom na federativno-demokratskem granitnem temelju. Naj živi naša narodno osvobodilna borba!

Iz tridesetih grl je zagrmel enodušen glas, odraz močnega prepričanja: „Naj živi!“

Zivahna debata o bodočih velikih dogodkih, ki morajo slediti moskovski konferenci, je pregnala spavec. Šele pozno v noč so se pomirili duhovi.

M i l a n

### Trst se izjavlja za Jugoslavijo

V Trstu vre. Vse govori o Titovi Jugoslaviji.

Italijanski delavci smo prišli k slovenskim tovarišem s sklepom, da hočemo živeti skupno s Slovenci v svobodi in napredku. Hočemo, da se Trst priključi novi Jugoslaviji. Poznamo tri in polletno borbo slovenskih partizanov in trpljenje primorskega ljudstva pod fašizmom.

„Mi italijanski delavci nismo nikoli živeli v sporu s slovenskimi tovariši. Skupno smo se borili, kar priča tudi naša skupna organizacija: Odbori Delavcev Enotnosti. Želimo in hočemo, da živimo tudi v svobodi skupaj.“

Dela se z mrzlično naglico. Prvi organiziramo podpisno akcijo za priključitev Trsta Ju-

goslaviji; drugi organiziramo sestanke za sprejem resolucij, v katerih izražajo italijanski delavci neomajno voljo, da se Trst kot gospodarsko in kulturno središče Slovenskega Primorja, priključi Titovi Jugoslaviji; tretji organiziramo pohod dolavcev v partizane, četrti se pripravljamo za borbo v mestu.

Vse organizacije pošiljajo zahvalne brzojavke maršalu Titu in AVNOJ-u.

Tržačane je zajel plamem pravične osvobodilne borbe. Delavstvo hoče pripraviti in ukreniti vse, da bomo čim prej deležni svobode in napredka v novi Titovi Jugoslaviji.

M a r i s, tovarniški delavec

### Maščujmo sinove!

Mati, ki je poleg moža izgubila zdaj še najmlajšega sina-aktivista nam piše: „Ker sem sama premajhna in prešibka, da bi se v borbi maščevala okupatorju za lastno trpljenje in za trpljenje vseh Slovencev, podpiram Narodno osvobodilno vojsko po vseh svojih močeh. Svojemu delu proti okupatorju se bom posvetila zdaj še bolj vneto. Hočem mu škodovati, kolikor je le v moji moči. Vsako uro sproti bom maščevala smrt svojega najmlajšega sina-borca za naše svete pravice. Uteha za vse bolečine je v delu za našo zmago! Maščujmo svoje sinove z delom za našo vojsko, ki s tisoči in tisoči rokami tolče okupatorja, kateri nam je pobil naše otroke, žene in matere! Samo eno čustvo je, ki ga danes poznamo: sovraštvo, samo ena želja: maščevanje!“

F a n i

Daruj, zbiraj obleko; obutev, perilo, odeje —

Vse za našo vojsko!

(Nabiralna akcija od 20. oktobra do 20. novembra 1944.)

## Kresovi, kresovi...

Ljuba

V temo noči, v bregovih luči,  
kresovi, kresovi. Tukaj smo mi!

V temo noči hrib in dolina  
čujeta strele, čujeta petje,  
čujeta vzklike...

Bratje, pogledajte te naše kresove!  
Misel slovenska med nami živi.

Kresovi, kresovi v nebo zagorite,  
srca izdajalska vsa jim izžgite,  
izžgite jim usta lažniva, oči...

Tujcu povejte, da misel slovenska  
med nami jasneje kot kdaj prej gori.

## Furlanija vidi v nas nositelje ljudske demokracije

Spuščali smo se z male benečanske  
gorske vasice Prosenika po drzno spe-  
ljani vijugasti cesti v dolino.

Pod nami se razprostira širna furlan-  
ska ravan. Široke struge rek se blešče  
v soncu, bele ceste hite na vse strani.  
Prav na obzorju je belkasta črta, nad  
njo rahla meglica — morje! Sredi  
ravnine razločno vidimo veliko mesto  
— Videm. Tik pod nami v objemu  
zelenih holmov in vinogradov, belo  
mestece Attimis, naš cilj.

Mimo nas bežijo male vasice. Že  
smo mimo požgane vasi Subita, v dolini  
smo pustili za seboj zadnjo slovensko  
vas Meline. Daleč na zapad se je  
zagrizel slovenski rod. Mnogo dalje  
kot smo si predstavljali v dijaških  
letih, ko smo mislili, da je ob Soči  
konec slovenskega življa.

Na cilju smo! Poskačemo s kami-  
ona in se uvrstimo v povorko. Na  
čelu zastava, za njo godba, KIS  
(igralna skupina) in končno naša  
zaščitna četa. Godba ubira živo ko-

račnico, z našo pesmijo na ustih ko-  
rakamo po ulicah. Ljudje hitijo  
skupaj in nas živahno pozdravljajo.  
Slovenci uživamo tu že dalje časa  
posebno tople simpatije.

Na prostranem trgu pred cerkvijo  
stojita dve italijanski brigadi. Odpoje-  
mo vsak svojo himno. Krepko odme-  
va naša „Najprej zastava Slave“.   
Negibno, z rokami ob čepicah poslušajo  
italijanski partizani. Pozorno ji sledi  
zbrana množica ljudi, ki je prihi-  
tela od blizu in daleč.

Na odru govorijo zastopniki slo-  
venskih in italijanskih partizanov.  
Govorim slovensko in vidim kako si  
naša beseda utira pot v srca teh ljudi.  
Ko končam se utrga plaz navdušenja.

Kulturna prireditev dviga od točke  
do točke razpoložene množic, ki so  
se ogrele za nas. Pravijo, da si vsa  
Furlanija želi k Jugoslaviji in da  
Slovenci in Tito prinašajo, kar so  
si želeli vsi rodovi: pravo ljudsko  
demokracijo. Joco

## Bijemo jih na vsak korak

Nemci so prve dni meseca oktobra po  
programu demontažne politike demon-  
tirali transformator pri rudniku Huda-  
jama z vsemi pritisklinami in so ga  
hoteli poslati v rajh. Aktivisti so na-  
kano preprečili. Zvrnili so naložene  
vozove v potok Rečico, kjer bodo le-  
žali dokler jih ne bomo sami dvignili.  
Razlili so tudi precejšno količino olja.

Dan pozneje so peljali iz Laškega  
poln voz loja celjskim nemčurjem,

prebivalstvu v Laškem pa manjka  
maščob. Zato so aktivisti na cesti La-  
ško — Celje zaplenili voz, v katerem  
je bilo 150 kg loja in so ga razdelili  
prebivalstvu.

V Laškem so Nemci poklicali vse  
moške od 14—50 leta starosti na pri-  
silno delo. Naši aktivisti pa so zato  
na cesti Laško—Rečica spustili v zrak  
dva betonska mostova. S tem je bila  
zaprta pot iz Laškega. Pri vseh akcijah

se je posebno izkazal tov. Marko. —  
Kakor naša vojska mlati sovražnika  
kjerkoli nanj naleti, tako ga bomo  
zasledovali tudi mi v zaledju in mu  
onemogočili, da bi še zadnji hip ko-  
val dobičke na naš račun in ropal,  
bili bomo po njem, dokler ne izgine  
za vedno iz naše slovenske zemlje.  
Gorazd

## Pekarna za vojsko

V naši vasi imamo pekarno za voj-  
sko. V njej pečejo kruh za borce  
naše hrabre brigade. Mladinke rade  
zahajamo v pekarno pomagat in gle-  
dat, kako izginja hlebček za hleb-  
čkom v peči in kako se potem če-  
dalje bolj večja skladovnica kruha za  
partizane. Pomagamo ga skladati in  
voziti v postojanke. Med tem pa ra-  
de poslušamo tovariše, ki pripovedu-  
jejo o pohodih, o borbah, o težavah  
ki jih mora premagovati vsak dan  
borec Narodno osvobodilne vojske.  
Življenja borcev in njihovega trplje-  
nja ne moremo niti od daleč primer-  
jati z našim življenjem v zaledju. Za-  
to storimo vse, kar je v naši moči, da  
jih podpremo. V naši vasi smo orga-  
nizirali pekarno, zdaj pa zbiramo še  
obleko in obutev. Zdaj je čas, da sto-  
rimo vse za svojo vojsko, kar je le  
mogoče. Zakaj zdaj bije zadnja bitka  
za svobodo. Marija

## Prvi partizani vrh Kanina

Poleti 1944 smo na svojem propagandnem  
potovanju po zapadnih slovenskih pokrajinah  
obiskali tudi Rezijo. Ustavili smo se v  
vasi Stubici pod mogočnim Kaninom. Ko sem  
gledal tik pred seboj mogočnega velikana, ču-  
varja najzahodnejše slovenske pokrajine, se  
je porodil v meni sklep: danes ali nikoli! Z  
dvema tovarišema smo se odpravili po vi-  
jugasti poti proti zadnji rezijanski vasi Ko-  
rito, ki leži ob znožju Kanina.

Opoldan smo se že ustavili na planini v  
višini 1400 metrov. Tu se je paslo okrog 80  
glav živine; staje so vzorno urejene, mleko  
odlično. Zapletli smo se v kratek pogovor  
z dvema pastirjema — Slovincema, ki sta nam  
povedala, da smo prvi partizani, ki bomo  
dosegli vrh Kanina... Doslej so pastirji stra-  
žili Kanin.

Vrh Kanina. Prelep razgled se nam odpira  
na vse strani: proti severozapadu divje Karnij-  
ske Alpe, prav pred nami strma stena orja-  
škega Montaža, na desni, v megleni daljavi  
Triglav z ostalimi Julijskimi velikani. Na  
jugu ravna Furlanija, ki se končuje z ne-  
jasno, belkasto črto: morje! Oko nam plava  
preko vseh teh lepot slovenske zemlje. Da,  
velika bo naša nova domovina, z neizmerni-  
mi naporji osvobojena, s krvjo svojih najbolj-  
ših sinov prepejena!

Le malo časa se ustavimo. Hitro se spusti-  
mo zopet navzdol. Ob šestih smo že v do-  
lini. Ob bistri Reziji jo uberemo k našemu  
cilju — vasi. Njiva, kjer ljudstvo že nestr-  
no pričakuje, nastopa naša skupina, ki je s  
svojo pesmijo in z godbo osvojila preprosta,  
a dovezna srca naših Rezijanov. Zorin

